

Senter for grunnforskning ved det Norske Videnskaps-Akademi

Centre for Advanced Study at the Norwegian Academy of Science and Letters

ÅRSMELDING 2009

Senter for grunnforskning (CAS) er en stiftelse opprettet av Det Norske Videnskaps-Akademi i 1989, med virksomhet fra 1992. Senteret leier lokaler i Vitenskapsakademiets hus i Drammensveien 78, Oslo.

Hvert akademiske år er Senteret vertskap for tre internasjonale forskergrupper som representerer henholdsvis humaniora, samfunnsfag og naturvitenskap, og som arbeider med problemer innenfor grunnforskning. På grunnlag av innkomne forslag velges gruppene ut av styret i CAS etter at gruppeledere, foreslåtte internasjonale samarbeidspartnere og prosjektene har vært gjennom en omfattende internasjonal vurdering.

1. SENTERETS FORMÅL

Senterets formål er å fremme norsk grunnforskning på høyeste faglige nivå, innenfor humaniora/teologi, samfunnsvitenskap/jus, og naturvitenskap/medisin/matematikk.

Senteret skal virke som en nasjonal institusjon og sørge for nært faglig samarbeide mellom norske og utenlandske forskere. I tillegg til å gi ledende norske forskere best mulig arbeidsbetingelser, er målet å legge forholdene til rette for samarbeid mellom norske og internasjonale forskningsmiljøer. Hensikten er å heve kvaliteten på norsk grunnforskning gjennom økt internasjonalisering.

Vedtekter for organisasjon er vedlagt årsmeldingen.

2. SENTERETS STYRE

Senteret ledes av et styre på seks medlemmer og varamedlemmer. Styret er organisasjonens øverste organ. Styrets sammensetning er regulert i vedtektenes § 4 og oppnevnes av Det Norske Videnskaps-Akademi (DNVA), Universitets- og høyskolerådet (UHR) og Staten, ved Norges forskningsråd (NFR).

I 2009 var styret sammensatt av følgende medlemmer:

Professor Aanund Hylland, Universitetet i Oslo (leder) – DNVA

Professor Gerd Bjørhovde, Universitetet i Tromsø (nestleder) - UHR

Professor Kenneth Hugdahl, Universitetet i Bergen – DNVA

Professor Liv Bliksrud, Universitetet i Oslo – DNVA

Professor Ivar Langen, Universitetet i Stavanger – UHR

Professor Leif Arne Heløe, Norsk institutt for by- og regionforskning – NFR
 Generalsekretær professor Reidun Sirevåg, observatør for DNVA

Varamedlemmer:

Professor Ivar B. Ramberg, Ramberg Consulting AS – DNVA (for Hylland)
 Professor Sigmund Grønmo, Universitetet i Bergen – UHR (for Bjørhovde)
 Professor Egil Leer, Universitetet i Oslo – DNVA (for Hugdahl)
 Professor Lars Walløe, Universitetet i Oslo – DNVA (for Bliksrud)
 Professor Astrid Lægreid, Norges teknisk-naturvitenskaplige universitet – UHR (for Langen)
 Professor Marit Halvorsen, Universitetet i Oslo - NFR (for Heløe)

Styret avholdt fire styremøter i 2009. Følgende hovedsaker ble behandlet:

- Valg av forskergrupper for 2011/2012
- Regnskap 2008 - Styrets årsberetning 2008
- Budsjett 2009 - halvårsregnskap 2009
- Søknad om midler fra Kunnskapsdepartementet 2010
- Ansettelse av ny vitenskapelig leder fra 1. aug. 2009
- Evaluering av oppnevningprosessen for forskergruppene 2011/2012
- Prosessen med å finne frem til kandidater for 2012/2013
- Senterets publikasjoner - nyhetsbrevet (*Glimt/Impressions*) og *Annual report*
- Senterets samarbeidspartnere – fornyelse av avtalene med Universitetet for miljø- og biovitenskap og Norges Handelshøyskole, og inngåelse av avtale med Universitetet i Agder.
- Fremdriften hos forskergruppene 2008/2009 og 2009/2010
- Diverse oppussings- og vedlikeholdsprosjekter

Følgende styremedlemmer/varamedlemmer fratrådte pr. 31.12.2009:

Professor Aanund Hylland (leder)
 Professor Ivar B. Ramberg (vara for Hylland)
 Generalsekretær professor Reidun Sirevåg (observatør for DNVA)

Følgende nye styremedlemmer/vararepresentanter ble innvalgt med virkning fra 01.01.2010:

Professor Asbjørn Kjøenstad, UiO (styreleder)
 Professor Odd Stokke Gabrielsen, UiO (vara for Kjøenstad)

Som fast observatør for DNVA i 2010 møter visepreses professor Øyvind Østerud

3. SENTERETS SAMARBEIDSPARTNERE

Senteret hadde ved utgangen av 2009 ni samarbeidspartnere:

Universitetet i Oslo (UiO)
 Universitetet i Bergen (UiB)

Universitetet i Tromsø (UiT)
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Trondheim (NTNU)
Universitetet i Stavanger (UiS)
Universitetet for miljø- og biovitenskap, Ås (UMB)
Universitetet i Agder (UiA)
Norges Handelshøyskole (NHH)
Handelshøyskolen BI, Oslo

Det er inngått samarbeidsavtaler med hver av disse institusjonene. Avtalene innebærer et vesentlig bidrag til CAS' økonomi ved at ansatte fra partnerinstitusjoner beholder sin lønn under oppholdet ved CAS, samtidig som oppholdet ved CAS regnes som ekstraordinært sabbatsår for den enkelte forsker.

Samarbeidsavtalene med UMB og NHH ble fornyet i 2009. Inngåelse av avtale med UiA ble undertegnet 1. august 2009.

For hver av samarbeidspartnerne er der opprettet egne kontaktutvalg som oftest er identiske med forskningsutvalget ved vedkommende institusjon. Det er løpende kontakt mellom CAS og kontaktutvalgene.

Vitenskapelig leder og kontorsjef har i høstsemesteret 2009 besøkt kontaktutvalgene ved Universitetet i Bergen, Norges Handelshøyskole og Universitetet i Tromsø. Besøk til andre kontaktutvalg planlegges for våren 2010.

4. ADMINISTRASJON OG DRIFT

Vitenskapelig leder er faglig administrativ leder og har forskning som en del av sine arbeidsoppgaver. Administrasjonen forbereder saker for styret og sørger for at styrets vedtak blir gjennomført. Administrasjonen står for den daglige drift ved Senteret.

Personale

Senterets administrasjon består av fire ansatte.
Vitenskapelig leder Willy Østreng, inntil 1. aug. 2009
Vitenskapelig leder Gro Steinsland, fra 1. aug. 2009
Kontorsjef Maria M. L. Sætre
Førstekonsulent Trude Gran Peters
Konsulent Marit Finnemyhr Strøm

Administrasjonen har ukentlige møter hvor alle saker av betydning for den løpende virksomheten drøftes og planlegges.

IT-tjenester

Dag Christian Bjørnsen ved Universitetets senter for informasjonsteknologi (USIT) har vært ansvarlig for drift av dataanlegget og assistanse til forskerne en og en halv ukedag, samt hele august måned.

Arbeidsmiljø

Det fysiske arbeidsmiljøet er stort sett tilfredsstillende, med unntak av kontorforhold for USIT-medarbeider; det arbeides med å finne løsninger på problemet. Senteret har begrenset kontorplass, utnyttelsesgraden av tilgjengelige arbeidsplasser er høy. For utenlandske gjesteforskere formidles legehjelp i tilfelle sykdom eller skader. Høsten 2009 er det tatt fatt i brannsikringstiltak og lagt vekt på brannøvelser og informasjon til alle.

Senteret har en *meget* liten administrasjon sammenlignet med tilsvarende utenlandske sentre. Det er en utfordring å dekke mangfoldet av arbeidsoppgaver. Sykefraværet er lavt. Kvinneandelen av administrasjonen utgjorde ved utgangen av 2009 100 %; kvinneandelen i styret utgjorde 33 %. I perioder med ekstra stort arbeidspress har det vært leid inn kontorhjelpe.

Miljørapportering

Senterets virksomhet forurenses ikke det ytre miljøet.

Sosiale tiltak

Det er en del av Senterets profil å kombinere den faglige aktiviteten med sosiale tiltak. Organiseringen av forskningsaktiviteten i grupper medfører at samtlige gjesteforskere ledes inn i et tett faglig miljø. Daglig felles lunsj i Tårnværelset bidrar til et godt psykososialt miljø og skaper kontakt på tvers av forskningsdisiplinene. Festmiddag for forskerne markerer forskningsårets åpning i september, likeså fellesarrangement ved jul og sommeravslutning. Høst- og vårsemester gjennomføres en felles dagsutflukt i østlandsområdet. Administrasjonen tilrettelegger for skoleplassering, formidler kontakt med legetjeneste etc.

5. FORSKERGRUPPER OG FAGLIG AKTIVITET

De tre gruppene som startet sitt arbeid høsten 2008 og videreførte dette våren 2009, arbeidet med følgende temaer:

- **Ikkelineære partielle differensialligninger**
ledet av professorene Helge Holden, NTNU og Kenneth H. Karlsen, UiO
- **Forståelse av vannets rolle i historien og i utviklingsprosesser**
ledet av professor Terje Tvedt, UiB
- **Tidlige nettverk i det nordlige Fennoskandia**
ledet av professor Charlotte Damm, UiT

For presentasjon av prosjektene, den faglige aktiviteten, seminarer og konferanser, samt foreløpige resultater/publikasjoner, se gruppens rapport i denne årsmeldingen.

Forskergruppene 2009/2010 startet sitt arbeid i august 2009. Forskningstemaene for disse gruppene er:

- **Samevolusjonære interaksjoner og tilpasninger i et metapopulasjonsperspektiv**
ledet av professor Eivind Røskaft, NTNU
- **Etikk i antikken: På leting etter det gode liv**
ledet av professorene Eyjólfur Kjalar Emilsson, UiO og Øivind Andersen, UiO, sistnevnte til 1.1.2010

- **Bør stater ratifisere menneskerettighetskonvensjoner?**

ledet av professorene Andreas Føllesdal, UiO, og Geir Ulfstein, UiO

Informasjonsbladet *Glimt/Impressions*. nr. 1, 2009 presenterer forskningstema for gruppene 2008/2009. *Glimt/Impressions* nr. 2, 2009 omtaler 2009/2010-gruppens virksomhet. Informasjonsbladene foreligger i engelsk og norsk utgave og ligger på Senterets nettsider: www.cas.uio.no.

Journalist Bjarne Røsjø ved *Bjarne Røsjø Media A/S* har virket som medredaktør og skribent i CAS' publikasjoner.

Styret sluttbehandlet i juni 2009 nominasjonen av de grupper som skal være ved Senteret i 2011/2012. Antallet innkomne forslag var 22, hvilket var 7 flere enn året før. Etter to behandlinger i styret ble 9 forslag sendt til internasjonal fagfelleevaluering våren 2009. I alt ble det innhentet 51 evalueringsrapporter fra framstående internasjonale forskere. På dette grunnlag besluttet styret å invitere følgende forskergrupper til Senteret i 2011/2012:

- **Complex Matter Science**
ledet av professor Tom Henning Johansen, UiO
- **Time is Space: Unconscious Models and Conscious Acts**
ledet av professorene Laura A. Janda og Tore Nasset, UiT
- **Cognition in aging - contributions of cognitive neuroscience and cognitive neurogenetics** ledet av professor Ivar Reinvang, UiO

Høsten 2009 startet utvelgelsesprosessen for 2012/2013. Senteret mottok i alt 18 nominasjoner, hvorav 13 gikk videre til neste runde.

6. ØKONOMI

Senter for grunnforskning

Statsbevilgningen til Senteret for 2009 var på 16,08 millioner kroner, en økning fra foregående år på 680.000 kr., dvs. 4,42 %. Økningen kompenserte noe for pris- og lønnsjusteringer, men den samlede bevilgningen ligger fortsatt under det nivå Bjørgo-utvalget anbefalte for Senteret i evalueringsrapporten av 1999 der Senterets ble sammenlignet med utenlandske søsterorganisasjoner.

Senteret har stilt 3.3 mill. til disposisjon for hver av de tre forskergruppene. Beløpet skal dekke generelle prosjektkostnader, samt stipend og frikjøp av utenlandske forskere, bolig-, reise-, konferanse- og seminarutgifter. Ettersom de felles løpende utgifter til drift, vedlikehold, leie av forskerleiligheter og sosiale tiltak er økende, kreves det økning i bevilgningene for at tilskuddet til hver gruppe kan opprettholdes på dagens nivå.

Ressursrammene har vært for knappe til at man kan hente inn et større antall ledende internasjonale forskere til Norge, noe som er et uttalt mål. For å kunne frikjøpe ettertraktede utenlandske forskere for lengre forskningsopphold vil hver prosjektgruppe ha behov for en økning i disponible midler på rundt 700 000 kroner i forhold til dagens nivå. Det vil si at hver gruppe på sikt bør gis et budsjett med utgangspunkt i dagens kroneverdi på rundt 4 millioner kroner.

Universitetsavtalene representerer en viktig tilleggsfinansiering idet gjesteforskere fra de norske universitetene, NHH og BI beholder lønn fra sine respektive hjemme-institusjoner i den perioden de er ved Senteret. Denne tilleggsfinansieringen representerte i 2009 rundt 8,6 årsverk, en økning fra året før på 2,2 årsverk. Oppholdet ved CAS regnes som ekstraordinært sabbatsår for den enkelte forsker.

Senterets resultatregnskap for 2009 viser et underskudd på driftsresultat på kr. 122.403. Budsjettet for 2009 var satt opp med et budsjettert underskudd på 540.000 kroner.

Balanseregnskapet viser en balanse på kr. 2.657.742. Av dette er kr. 2.216.655 kortsiktig gjeld. Det ble i 2009 overført 300.000 kroner fra Driftsfondet ved Senter for grunnforskning til Senter for grunnforskning.

Regnskapet for 2009 er satt opp etter forutsetning om fortsatt drift. Etter styrets oppfatning gir det fremlagte årsregnskap et rettviseende bilde av utviklingen og resultatet av virksomheten ved Senter for grunnforskning per 31.12.2009. Regnskapet er revidert av revisjonsfirmaet Nitschke A/S.

Driftsfondet ved Senter for grunnforskning

I 1993 ble det etter oppfordring fra departementet opprettet et Driftsfond som har til formål å sikre den langsiktige driften av Senteret. CAS inngår forpliktende avtaler inntil tre år frem i tid, og Driftsfondet er etablert som en sikkerhet i forhold til disse langsiktige forpliktelsene. Fondet forvaltes av Senterets styre.

Driftsfondet består av en grunnkapital, som er urørlig, og disponible midler. Det ble i 2009 overført 300.000 kroner fra Driftsfondet til Senter for grunnforskning. Netto renteinntekter var 531.425 kroner og differansen er tillagt fondet, slik at Driftsfondets samlede kapital ved årets slutt er kr.17.866.056.

Driftsregnskapet for 2009 er satt opp etter forutsetning om fortsatt drift. Etter styrets oppfatning gir det fremlagte årsregnskap et rettviseende bilde av utviklingen og resultatet av virksomheten i Driftsfondet for Senter for grunnforskning per 31.12.2009. Regnskapene er revidert av revisjonsfirmaet Nitschke A/S.

Driftsfondet har ingen ansatte. Virksomheten forurensrer ikke det ytre miljøet.

7. RESULTATER

Forskningsaktiviteten

Forskningsaktiviteten ved Senteret har vært meget tilfredsstillende gjennom året. Gruppene har utnyttet de disponible ressursene maksimalt og gir selv meget gode tilbakemeldinger på oppholdet og arbeidsmulighetene ved CAS.

I løpet av 2009 har 71 forskere arbeidet i Senterets 6 prosjekter. Av disse har 37 hatt lengre opphold ved Senteret. Det internasjonale innslaget har vært stort. Totalt har 29 forskningsinstitusjoner fra 13 land (Sverige, Finland, Storbritannia, Tyskland, Italia, Frankrike, USA, Østerrike, Brasil, Spania, Japan, Island og Kina) vært involvert i forskningsprosjektene ved CAS. Senteret var arbeidsplass for 11 doktor- og postdoktorgradstipendiater. I tillegg bidro et stort antall eksterne forskere med konferanse- og seminardeltakelse.

Konferanser/workshops med bred nasjonal og internasjonal deltakelse er en naturlig del av den faglige aktiviteten i gruppene. I 2009 ble det arrangert 11 konferanser/workshops av denne typen. Ukentlige interne arbeidsseminarer, gjerne med innbudte gjester, har i tillegg vært en del av det løpende arbeidet i gruppene. Flere av gruppene har planlagt oppfølgingskonferanser i kjølvannet av oppholdet ved CAS.

En rekke lunsjseminarer med tema av interesse på tvers av prosjektene er avholdt i samarbeid med gruppelederne.

Konferanser og seminarne kunngjøres på Senterets nettsider.

Publisering av forskningsresultater

Den eksterne formidlingen av forskningsresultatene skjer gjennom de nasjonale og internasjonale publiseringskanaler som er aktuelle for hver av gruppene. Publiseringsaktiviteten er gjennomgående høy og reflekterer det internasjonale nivå som aktiviteten ved CAS tilstreber.

Det akademiske året 2008/09 har allerede resultert i en rekke fagfelleverderte publikasjoner i form av internasjonale tidsskriftartikler og bøker. På grunn av lang trykningstid er det imidlertid ikke mulig å presentere fullstendig oversikt over resultatene av arbeidet i 2009 på det nåværende tidspunkt. Rapportene fra de tre forskergruppene i 2008/2009 viser at det foreløpige tallet på publikasjoner og/eller arbeider under bearbeiding allerede er oppe i 206, hvorav flere bøker.

Det daglige samarbeidet mellom norske og utenlandske forskere, samt foredrag som de utenlandske gjestene har holdt ved norske universiteter og andre akademiske fora, bidrar til internasjonaliseringen av norsk forskning og er et betydelig resultat i seg selv, se grupperapportene i denne årsmeldingen.

Sammenfattende må man si at aktiviteten ved CAS gjennom året vesentlig har bidratt til organisasjonens mål som er å heve kvaliteten på norsk grunnforskning og bidra til internasjonaliseringen av norsk forskning.

Vitenskapelig leder(e) har holdt diverse foredrag og publisert egen forskning i egnete kanaler.

8. DELMÅL 2010

- Hovedmål: arbeide kontinuerlig for et optimalt arbeidsmiljø for forskerne som er tilknyttet CAS
- Arbeide for større grad av langtidsopphold for utenlandske forskere
- Tilpasse Senterets egen publiseringsvirksomhet de gitte økonomiske rammer:
 - Informasjonsbladet *Glimt/Impressions* utgis én gang årlig, i høstsemesteret, på norsk og engelsk, opplag henholdsvis 14500/700
 - *Årsmelding/Annual report* utgis i vårsemesteret, på engelsk, opplag 200
 - Det er et mål å redusere publiseringsutgiftene for begge publikasjonene
- Utnytte CAS' nettsider i høyere grad, for informasjon om aktiviteter, forskning, formidling samt publisering av fagstoff/artikler
- Opprette norskspråklige nettsider
- Utarbeide et forbedret system for synliggjøring av gruppenes publikasjoner etter endt opphold ved CAS
- Utvide IT-tjenesten ved Senteret
- Senteret har en meget liten administrasjon. Evaluere og effektivisere administrasjonens arbeidsoppgaver kontinuerlig for å frigjøre tid til det daglige samarbeidet med forskerne
- Styrke kontakten med CAS' samarbeidspartnerne blant universiteter og høyskoler; holde kontakt med Kunnskapsdepartementet og fora for forskningspolitikk; være kontaktorgan for internasjonale søsterorganisasjoner

Senter for grunnforskning, 23. februar 2010

Asbjørn Kjønstad, styreleder

Gerd Bjørhovde, nestleder

Ivar Langen

Kenneth Hugdahl

Leif Arne Heløe

Liv Blikrud